

UOT 94(479,24)**MÜASİR DÖVRDƏ AZƏRBAYCANDA MİLLİ MƏDƏNİYYƏTİN
İNKİŞAF İSTİQAMƏTLƏRİ****K.Z.QURBANOVA**
Bakı Dövlət Universiteti
Kamala-qurbanova@mail.ru

Hər bir dövlətin milli mədəniyyətinin inkişafında elm və təhsilin rolu əvəzolunmazdır. Bu mənada təhsil xüsusilə istisnalıq təşkil edir. Təhsil millətin dərmanıdır. Bir milləti məhv etmək istəyirsənsə, onun təhsil sistemini dağıtmaq kifayətdir. Ölkəmiz müstəqillik əldə etdikdən sonra təhsilimizdə də ciddi dəyişikliklər baş verdi.

Açar sözlər: təhsil , elm, məktəb, dinamik, inkişaf

Son zamanlar təhsil problemləri araşdırılarkən bir çox hallarda ali təhsilə və bütün Azərbaycan təhsil sisteminə yanlış qiymət qoyulur. Azərbaycan təhsilinin dərinədən təhlilini aparmaq və onu obyektiv qiymətləndirmək əvəzinə, bu və ya digər ictimai sferalarda işlərin vəziyyətinə ənənəvi bəzək-düzək verildiyini görürük. Aydın ki, təhsil universal şərt və effektiv islahat vasitəsi kimi onların integrativ intellektual-əxlaqi resursu isə bir çox sosial xəstəliklərin dərmanı qismində çıxış edir, çünki o cəmiyyətin intellektual-mənəvi sferasını kamilləşdirməyə istiqamətlənmişdir. Ölkənin milli ali təhsil sisteminin maliyyələşdirilməsinə və dəstəklənməsinə, ali məktəblərin professor-müəllim heyəti üçün və onların buraxdıqları mütəxəssislər üçün cəmiyyətdə layiqli maddi və sosial statusun təmin edilməsinə yönəlmiş konkret sosial-iqtisadi tədbirlər öz müsbət həllini göstərməkdədir (5, 307-309).

Elm və təhsilə istinad olmadan bütün dövlət mexanizminin dərinədən, yenidən qurulmasını həyata keçirmək mümkün deyil. Buna görə də, təhsil sistemə prioritet əhəmiyyət vermək lazımdır. Bu halda rol oynayan əsas məsələlərdən biri də milli təhsil sisteminin doktrinasının tam şəkildə həyata keçməsidir. 1999-cu ildə ümummilli liderimiz Heydər Əliyev tərəfindən təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının təhsil sahəsində İslahat Proqramı” Azərbaycan təhsilinin gələcək inkişaf konsepsiyası və strategiyasını müəyyənləşdirmişdir. Proqramın 3 mərhələdə həyata keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdur (2, 3-4). I mərhələ – 2003-2007-ci illər, II mərhələ – 2007-2010-cu illər, III

mərhələ – 2010-2013-cü illər. Kredit sazişinə əsasən, Təhsil Sektorunun İnkişafı Layihəsinin həyata keçirilməsi üçün Beynəlxalq İnkişaf Assosiasiyası tərəfindən 18 milyon ABŞ dolları məbləğində güzəştli kredit ayrılmışdır. Azərbaycan hökumətinin layihədəki iştirak payı 2,8 milyon ABŞ dolları təşkil edəcəkdir. Donor təşkilatı kimi Açıq Cəmiyyət İnstitutu (Azərbaycan) öz maliyyə vəsaitinin qoyuluşu hesabına təxminən 200 min ABŞ dolları məbləğində layihəyə texniki yardım göstərəcəkdir. Təhsil Sektorunun İnkişafı Layihəsinin aşağıdakı əsas komponentlər üzrə həyata keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdur (2, 3-4).

Birinci komponent – Ümumi təhsilin keyfiyyəti və real tələbatlara uyğunluğu. Bu komponent daxilində kurrikulum islahatı, müəllim hazırlığı, dərslilər və oxu materialları alt- komponentləri üzrə islahatların aparılması nəzərdə tutulmuşdur (5, 307-309).

İkinci komponent – Səmərəlilik və maliyyə islahatı. Bu komponent çərçivəsində maliyyələşdirmə və büdcə islahatları, rasionallaşdırma və məktəblərin maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi alt-komponentləri üzrə tədbirlər həyata keçiriləcəkdir.

Üçüncü komponent – Məktəb qrantı proqramı. Bu komponent çərçivəsində ümumi təhsildə bərabər imkanların yaradılması və məktəblərdə innovasiyaların tətbiqi istiqamətində qrant layihələri həyata keçiriləcəkdir. Dördüncü komponent – İdarəetmə, planlaşdırma və monitorinq. Bu komponent daxilində şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi sistemi, təhsilin idarə olunması üzrə məlumat sistemi, idarəetmə və planlaşdırma imkanları alt-komponentləri üzrə islahatlar aparılacaqdır (5, 307-319).

Beşinci komponent – Layihənin əlaqələndirilməsi və monitorinqi. Bu komponent daxilində layihənin monitorinqi, ictimaiyyətin məlumatlandırılması kompaniyası, bir sıra tədqiqatların aparılması və digər tədbirlərin həyata keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdur. 2008-ci ilin məlumatlarına görə respublikamızda 4545 ümumtəhsil məktəbi. O cümlədən 31 ümumtəhsil internat məktəbi, 50 lisey, 8 gimnaziya fəaliyyət göstərirdi. Onlardan 664 məktəb məcburi köçkün şagirdləri üçün təşkil edilmişdir. Ümumtəhsil məktəblərində 1483311 şagirdin təlim-tərbiyəsi ilə 175221 pedaqoji işçi məşğul olurdu. Bundan əlavə, ölkənin ümumtəhsil sistemində 6450 nəfər sağlamlıq imkanları məhdud uşağın cəlb edildiyi 19 xüsusi məktəb və internat məktəbi olmuşdur. Dövlət müəssisələri ilə yanaşı, 2008-ci ilə qədər 16 özəl ümumtəhsil məktəbində 6841 şagird təhsil almışdır. İndi bunların sayı xeyli artmışdır. Məktəblərin tikintisi, əsaslı təmiri, təchizatı sahəsində tədbirlərin həyata keçirilməsi intensiv xarakter almışdır. Son illərdə yeni tikilmiş və əsaslı təmir edilmiş məktəblərin sayı 1600-dən çoxdur, ümumilikdə 700 mindən çox şagird. Yəni bütün şagirdlərin təxminən 50 faizi müasir tədbirlərə cavab verən məktəblərdə təhsil almaq imkanı əldə etmişdir. 2008-2012-ci illəri əhatə edən proqrama əsasən zəruri ehtiyac nəzərə alınmaqla daha 450 məktəb üçün yeni binanın inşası, 600-dən çox məktəb üçün əlavə korpusların tikintisi, 1200 məktəbin əsaslı təmiri nəzərdə tutulmuşdur.

Bunların nəticəsi olaraq əsas hədəfimiz çoxnövbeliliyin ləğvi və beşgünlük tədris həftəsinə keçməklə bütün şagirdlər üçün əlverişli təlim şəraiti yaradılmasından ibarətdir (5, 220-227).

Bu mənada ölkə Prezidentinin Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “Ümumtəhsil məktəblərinin İKT ilə təminatı Proqramı” ümumi təhsilin inkişafında tarixi nailiyyət kimi qiymətləndirilməlidir. 2005-2007-ci illəri əhatə edən həmin proqramın yerinə yetirilməsi ilə artıq məktəblərimizin V-XI siniflərində hər 29 şagirdə 1 kompüter nisbəti təmin edilmişdir. Halbuki, proqrama qədərki dövrdə bu göstərici 1000 şagirdə 1 kompüter nisbətində idi. Eyni zamanda 1103 məktəbə noutbuk və proyektor verilmişdir. Prezidentin sərəncamı ilə təsdiq olunmuş “Təhsil sisteminin informasiyalaşdırılması üzrə Dövlət Proqramı (2008-2012-ci illər)” məhz bu məqsədə xidmət edir (6, 227-235).

Proqram təhsil sahəsində İKT-nin tətbiqi üzrə həlledici mərhələnin başlanğıcı olmuşdur. Azərbaycan hökuməti tərəfindən 30 oktyabr 2006-cı ildə təsdiq olunmuş “Azərbaycan Respublikasında ümumi təhsilin Konsepsiyası (Milli Kurrikulum)” sənədində ümumi təhsil üzrə təlim nəticələri və məzmun standartları, ümumi təhsilin hər bir pilləsində tədris olunan fənlər, həftəlik dərslər və dərsləndirilmə məşğələ saatlarının miqdarı, pedaqoji prosesin təşkili, təlim nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsinə və monitorinqi üzrə əsas kompleks şəkildə öz əksini tapmışdır (3, 278-279). Azərbaycan təhsilində aparılan məzmun islahatlarının nəticəsidir ki, 2003-2007-ci illərdə Azərbaycan və rus dillərində ümumilikdə 25 milyon nüsxə, o cümlədən azsaylı xalqların dillərində 8 adda 31700 nüsxə dərslik çap edilmişdir. 2008-2009-cu tədris ili üçün 102 adda 4 milyon nüsxədən çox dərslik və müəllim üçün vəsait məktəblərə çatdırılmışdır. 2005-ci ildən etibarən bütün şagirdlər dərsliklərlə təmin olunurlar. Bu sahədə Azərbaycan MDB məkanında yeganə ölkədir (3, 278-279). Təhsil sahəsində baş verən yeniliklərdən biri də Azərbaycan Avropa təhsil sistemini qəbul etməsi idi. Bu mənada ölkəmizin yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi Boloniya təhsil sistemini qəbul etməsi mütərəqqi bir hadisə idi.

Sovetlər dönəmində Azərbaycanın beynəlxalq arenaya çıxış imkanları məhdud idi. Xarici ölkələrlə elmi-texniki mübadilə, ali təhsil sahəsində beynəlxalq əməkdaşlıq CCRİ Xarici İşlər Nazirliyinin əlaqədar təşkilatlarının icazəsi və sərt nəzarəti ilə həyata keçirilirdi. Bu da manevr imkanlarını məhdudlaşdırırdı. Müstəqillik əldə etdikdən sonra bütün sahələrdə olduğu kimi Təhsil sahəsində də buz sındı. Azərbaycan dünyanın aparıcı təhsil sistemləri ilə birbaşa təmaslara girdi. XX əsrin 90-cı illərindən başlayaraq dünyanın aparıcı ölkələri öz təhsil sistemlərinin yeniləşdirməsi yoluna qədəm qoydular. Bu yeniliklərin ümumi tendensiyası təhsilə aşıqlıq keyfiyyətlərinin verilməsi ilə bağlıdır. XX əsrin sonu–XXI əsrdə Təhsil sistemində ən dərin və ən genişmiqyaslı dəyişikliklər Avropa qitəsində baş verir. Burada təhsil sferasında dövlət sərəhədləri ləğv olunur və təhsilin ümumavropa inteqrasiya sistemi formalaşır. Bu prosesin tənzimlənməsi bir sıra sənədlərdəki müddəalarda əks olunmuşdur. Bu istiqamətdə əsas məqsəd dil maneələrinin aradan qaldırılması, tələbə və

müəllim mübadiləsinin genişləndirilməsi, diplomların və təhsil müddətlərinin qarşılıqlı tanınması kimi məsələlər həll olunmalı idi. Maastrixt müqaviləsində təsbit olunmuş müddəalar 1999-cu ildə 29 Avropa ölkəsinin qəbul etdiyi Bolonya deklarasiyasında (bəyannamə) növbəti inkişaf mərhələsinə keçdi. Bolonya deklarasiyası Avropanın təhsil sistemlərinin dərin və ümumi yenedənqurma epoxasına daxil olmasını şərtləndirdi. 2005-ci ilin mayında Azərbaycan Respublikası Bolonya prosesində iştirakını rəsmən təsdiq etmişdir (1, 307-319). Bolonya sistemi haqqında İ.Əliyev 2007-ci il oktyabrın 8-də Bakının Nərimanov rayonunda, akademik Həsən Əliyev küçəsində Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin yeni korpusunun açılışı zamanı bunları demişdir: “Biz beynəlxalq əməkdaşlıq sahəsində də çox uğurlu addımlar atırıq. Bolonya prosesinə qoşulmuşuq (1). Bolonya prosesi çərçivəsində tələbə mübadiləsi daha sürətlə getməlidir. Azərbaycan gəncləri dünyanın aparıcı ali məktəblərində oxumalıdırlar. Bilirsiniz ki, bunu təşkil etmək üçün bu yaxınlarda xüsusi sərəncam da imzalanmışdır və bu il ilk tələbələr dünyanın aparıcı ali məktəblərinə göndəriləcəkdir. Orada dövlət vəsaiti hesabına təhsil alacaq, sonra Vətənə dönəcəklər. Lap tutaq ki, bəziləri Vətənə dönməsə də, yenə Azərbaycan elçiləri olacaqlar və gec-tez yenə də onlar Vətənə qayıdacaqlar. Çünki xalqımız çox vətənpərvər xalqdır və bizim hamımız öz Vətənimizi çox sevirik, gənclərimiz də vətənpərvərlik ruhunda tərbiyə alırlar. Bu böyük bir inkişaf prosesinin başlanğıcıdır”.

Hazırda Bolonya sistemi 46 ölkəni özündə birləşdirir. Rusiya Bolonya sisteminə 2003-cü ildə, nazirlərin Berlin görüşündə qoşulub. Bu sistemin əsas məqsədi Avropa ali təhsil məkanı yaratmaq, eləcə də o sistemi dünya miqyasında fəallaşdırmaqdır. Bolonya prosesi kompleks əlaqəli məsələləri əhatə edir, hansı ki, bu məsələlər Avropa ölkələrində biliyin keyfiyyətinin qiymətləndirilməsinin üsullarına və təhsil sisteminin yaxşılaşmasına yönəlmişdir. Bolonya prosesində ali təhsilin üç pilləsi həyata keçirilir:

Bakalavr dərəcəsi

Magistr dərəcəsi

Doktorantura dərəcəsi

Azərbaycan da bu prosesə qoşulmaq üçün 2004-cü ildən ilk addımlarını atmağa başlamışdır (1). 2005-ci il may ayının 19-da Norveçin Bergen şəhərində keçirilən konfransda Azərbaycan Bolonya prosesinin həqiqi üzvü seçilmişdir. Azərbaycanın bu prosesə qoşulmaqda əsas məqsədi Avropa təhsil məkanına inteqrasiya olunmaqla kredit sisteminə keçməsinə, müasir attestasiya və akkreditasiya sisteminin qurulmasının təmin olunmasıdır. Bir sıra tədqiqatçıların fikrincə, Azərbaycan təhsil sistemində Bolonya sisteminin tətbiqi vaxtından tez atılmış addımdır. Çünki bu sahədə hələ də ciddi çətinliklər özünü göstərir. Bir sıra müəllimlər tərəfindən hələ də Bolonya sisteminin mahiyyəti yaxşı anlaşılmayıb.

Bu sistemə qoşulmaqda əsas məqsəd Azərbaycanın Avropa təhsilinə inteqrasiya olmasıdır. Bu gün Avropada, demək olar ki, sərhədlər yoxdur.

Bu sistem Avropa təhsilində mövcüd olan sərhədlərin silinməsinə gətirib çıxarıb. Sistemin bir neçə pillələri var ki, buraya diplomların tanınması, tələbələrə bir universitetdən digərinə problemsiz köçürülməsi və digərləri daxildir. Bəzən ölkə gənclərimizdən biri hansısa xarici ölkədə iş yeri tapdıqda təhsili ilə bağlı müəyyən problemlərlə üz-üzə qalırdı. Lakin yeni sistemə keçidlə bu problemin qarşısı alındı. Hazırda hər bir ölkə gənci öz gələcəyini xarici ölkədə qurmaq istəyərkən onun qarşısında belə sərhədlər qalmır. Ona görə ki, yeni sistemlə bir universitetdən digərinə rahat şəkildə keçmək olur. Bu müddəaların da yerinə yetirilməsi istiqamətində ölkəmizdə 2006-2010-cu illər üçün tədbirlər planı hazırlandı. İlk dəfə bu sistem ölkəmizdə 2006-2007-ci tədris ilindən birinci kurslarda tətbiq olundu. Bu tətbiq olunma 2006-cı ildə "Bakalavr hazırlığının məzmununa və səviyyəsinə qoyulan minimum dövlət tələblərinin strukturu"nun hazırlanması əsasında reallaşdı (1). Həmin sistemə əsasən ali təhsil müəssisələrində fənlərin sayı, auditoriya saatlarının miqdarı azaldı, tələbələr tərəfindən seçilən fənlərə ayrılan saatların miqdarı 5%-dən 20%-dək çoxaldıldı, yeni sistemin tələblərinə əsasən nəzəri həftələrin sayı 133-dən 115-ə, semestrlər üzrə auditoriya dərsləri 17-18 həftədən 15 həftəyə endirildi, ixtisaslardan asılı pedaqoji təcrübənin müddəti 18 həftəyə qaldırıldı. Humanitar fənlərinin sayı isə 10-dan 3-ə endirildi. Yeni sistemin əsas şərtlərindən biri təhsilin keyfiyyətinin yüksək səviyyəyə qaldırılma sı idi ki, bununla bağlı ölkəmizdə Nazirlər Kabinetinin 2004-cü il 359 №-li qərarı ilə "Ali və orta ixtisas təhsil müəssisələrinin attestasiya və akkreditasiyası haqqında əsasnamə" qəbul edildi (6, 227-235).

2003-cü ildən başlayaraq Azərbaycan siyasətində İlham Əliyev mərhələsi başlandı. Müstəqil Azərbaycan dövləti Heydər Əliyevin şah əsəridir. Azərbaycanın XXI əsrdə müasir inkişafının müəllifi isə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev cənablarıdır. O, Heydər Əliyev strategiyasına əsaslanaraq XXI əsrdə qüdrətli Azərbaycanın etibarlı əsasını qoymuş, sağlam bünövrəsini yaratmışdır. İlham Əliyev cənabları müasir dünyanın yeni tipli liderlərindəndir. O, dünyada dövlət başçıları arasında seçilir və yüksək mövqeyə malikdir. Onun düzgün siyasi xətti, yüksək diplomatik bacarığı, əsas xarici dilləri mükəmməl bilməsi, geniş dünyagörüşü və qətiyyəti çox çətin vəziyyətlərdən düzgün çıxış yolu tapmağa səbəb olmuşdur. Ölkə həyatının bütün sahələri: xarici siyasətin istiqamətləri, iqtisadiyyatın bölmələri, cəmiyyətin mənəvi həyatının başlıca cəhətləri daima Prezidentin diqqət mərkəzindədir və onların hər birinin inkişafına daima qayğı göstərir. Son illər Azərbaycanda misli görünməmiş quruculuq işləri görülmüş, ölkəmizin iqtisadi və siyasi həyatında irəliyə doğru çox ciddi addımlar atılmışdır. Ölkədə aparılan uğurlu islahatlar, iqtisadiyyatda baş verən irəliləyişlər, qeyri-neft sektorunun inkişafı müsbət nəticələrə gətirib çıxarmış, regionların sosial-iqtisadi inkişafı, əhəlinin sosial vəziyyətinin yaxşılaşdırılması istiqamətində mühüm tədbirlər həyata keçirilmişdir. Azərbaycanın beynəlxalq aləmdə nüfuzu əhəmiyyətli dərəcədə artmışdır. Bu inkişafın təməli ümummilli liderimiz Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuş və bu gün

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirilir. Cənab İlham Əliyev ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin elm, təhsil və mədəniyyət sahəsinə göstərdiyi qayğını ardıcıl davam etdirərək, qısa müddət ərzində elm və təhsil sferası üçün çox mühüm olan bir sıra qərarlar qəbul etmişdir. Dövlət başçısı 2005-ci il fevralın 14-də Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının ölkəmizin iqtisadi, sosial və mədəni inkişafında, elmi kadrların hazırlanmasında rolunu yüksək qiymətləndirərək akademiyanın 60 illik yubileyinin dövlət səviyyəsində qeyd olunması barədə xüsusi sərəncam imzalamışdır. Bu sərəncamın icrası ilə əlaqədar 2005-ci il dekabrın 14-də Müslüm Maqomayev adına Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasında Milli Elmlər Akademiyasının 60 illiyinə həsr olunmuş təntənəli yığıncaq keçirilmişdir (4, 14). Prezident İlham Əliyev yığıncaqda iştirak etmiş və nitq söyləmişdir. Dövlət başçısı Milli Elmlər Akademiyasının fəaliyyətini yüksək qiymətləndirmiş, Azərbaycanda 60 il ərzində güclü elmi məktəbin yarandığını, böyük elmi potensialın formalaşdığını və görkəmli, peşəkar elm xadimlərinin Azərbaycanın inkişafında çox böyük rolunu qeyd etmiş, alimlərin, ziyalıların, ölkəmizin, cəmiyyətimizin elitası olduğunu, onların dünyagörüşünün, mövqeyinin, fəaliyyətinin Azərbaycanın inkişaf dinamikasını, inkişaf perspektivlərini xeyli dərəcədə müəyyən etdiyini vurğulamışdır. Cənab İlham Əliyev ümummilli lider Heydər Əliyevin elm, təhsil və mədəniyyət sahəsinə göstərdiyi qayğıdan və ulu öndərin akademiya ilə bağlı xatirələrindən danışmışdır. Dövlət başçısı çıxışında fundamental elmin inkişafının böyük əhəmiyyət kəsb etdiyini qeyd etmiş, həmçinin Azərbaycanın bu gün yaşadığı problemləri nəzərə alıqda humanitar elmlərin daha çox diqqət tələb etdiyini, tariximizi, mədəniyyətimizi təhrif edənlərə qarşı alimlərimizin tutarlı elmi faktlarla çıxış etməsinin və bu həqiqətlərin dünya ictimaiyyətinə çatdırılmasının, təbliğat işinin daha səmərəli qurulmasının vacibliyini diqqətə çatdırmışdır. Sonra Respublika Prezidenti Azərbaycan elminin inkişafındakı xidmətlərinə görə akademiyanın dörd əməkdaşına “İstiqlal” ordenini təqdim etmişdir (4, 14). Dövlət başçısının 2005-ci il 14 dekabr tarixli digər sərəncamları ilə akademiyanın bir qrup əməkdaşına müxtəlif yüksək dövlət mükafatları, fəxri adlar və Prezident təqaüdü verilmişdir. Bu tədbirlərdən başqa Respublika Prezidentinin 16 mart 2005-ci il tarixli sərəncamı ilə Milli Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvlərinin aylıq rütbə maaşlarını 2 milyon 500 min manat, müxbir üzvlərin aylıq rütbə maaşlarını 1 milyon 700 min manat məbləğində müəyyənləşdirməsi, 30 avqust 2005-ci il tarixli digər sərəncamı ilə isə aspirant, magistr və tələbələrin təqaüdlərini 2,5 dəfə artırması cənab İlham Əliyevin Azərbaycan elmində xüsusi xidmətləri olmuş alimlərimizin zəhmətinə verilən yüksək qiymət, gənc alimlərə və tələbələrə böyük qayğının təzahürüdür (4, 14).

Prezident İlham Əliyevin sentyabrın 15-ni “Bilik günü” kimi təsis etməsi və təhsil müəssisələrində iş rejiminin tənzimlənməsi haqqında fərmanı və 2005-2007-ci illər üçün ümumtəhsil məktəblərinin informasiya və kommunikasiya texnologiyaları ilə təminatı proqramını təsdiq etməsi, şübhəsiz ki, ölkəmizdə

elmin və təhsilin səvuyyəsini artırmasına xidmət etmişdir. Azərbaycan Prezidentinin “Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrdə təhsil almasına dair Dövlət Proqramı haqqında” sərəncamına əsasən gənclərimizin xaricdə təhsil alması ilə bağlı hazırlanacaq Dövlət Proqramı Azərbaycanın intellektual potensialını gücləndirəcəkdir. Bu mühüm sənədlə azərbaycanlı vətəndaşların dünyanın tanınmış ali məktəblərinə göndərilməsi yenidən dövlət siyasəti səviyyəsinə qaldırılmış olacaqdır. Dövlət başçısının regionların sosial-iqtisadi inkişafının sürətləndirilməsi tədbirləri haqqında tapşırıqlarına əsasən, artıq Lənkəran şəhərində regional elmi mərkəz, Kürdəmir şəhərində Nizamı Gəncəvi adına Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyinin regional şöbəsi, Lerikdə Genetik Ehtiyatlar İnstitutunun Zuvand dayaq məntəqəsi yaradılmışdır. Dövlət başçısının “Azərbaycan Milli Ensiklopediyasının nəşri haqqında” 14 fevral 2004-cü il tarixli sərəncamlarına əsasən Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasında “Azərbaycan Milli Ensiklopediyası” Nəşriyyat-Poliqrafiya Birliyinin bazasında “Azərbaycan Milli Ensiklopediyası” Elmi Mərkəzi yaradılmışdır. Artıq 25 cildlik Milli Ensiklopediyanın hazırlanma prosesinə başlanmışdır (6).

Azərbaycanda elmin inkişafında ümummilli lider Heydər Əliyevin xidmətləri danılmazdır. O yenidən hakimiyyətə gəldikdən sonra Akademiyayı qoruyub saxlamış və onun yeni statusda inkişaf istiqamətlərini müəyyən etmişdir. Beləliklə, həmin dövrün proseslərinin analizi göstərir ki, Azərbaycanın elm və təhsil sahəsində 1993-cü ildən başlanan inkişaf, 2003-cü ildən başlayaraq yeni dövrə qədəm qoydu. Ümummilli liderin qoyduğu xətt onun varisi İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirilir.

ƏDƏBİYYAT

1. Ağaverdiyeva N. Ali təhsildə Boloniya sistemi. “Səs” qəz., 2010, 26 iyun, www.anl.az/down/meqale/ses/2010/iyun/125724.htm
2. Bağırova S.R. Azərbaycan Respublikası Ali Təhsil sistemi beynəlxalq əlaqələrdə (1991-2006-cı illər). Tarix üzrə fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiyanın avtoreferatı. Bakı, 2012, s.3-4.
3. “Dirçəliş-XXI əsr” jurnalı. Azərbaycan Dövlət Quruculuğu və Beynəlxalq Münasibətlər İnstitutunun elmi nəşri, 118-119/2007-2008, s.278-279.
4. Heydər Əliyev irsi və Azərbaycanın müasir inkişafında İlham Əliyev mərhələsi / Beynəlxalq elmi-praktik konfransın materialları. Lənkəran, 23-24 dekabr 2006, Bakı: Azərbaycan, 2007, s.14.
5. Mahmudov M. Ali təhsil: inteqrasiya, qloballaşma və böhran // Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti. Pedaqoji Universitet Xəbərləri. Təbiət, humanitar və pedaqoji-psixoloji elmlər seriyası. Bakı: ADPU, 2010, №1, s.307-319.
6. Mahmudov M. XXI əsr və yeni təhsil sistemi. // Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti. Pedaqoji Universitet Xəbərləri. Təbiət, humanitar və pedaqoji-psixoloji elmlər seriyası, Bakı: ADPU, 2010, №5, s.220-227.
7. Rüstəmov F.A., Həmidova G. Müasir dövrdə Azərbaycanda təhsilin inkişafı. Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti // Pedaqoji Universitet Xəbərləri. Təbiət, humanitar və pedaqoji-psixoloji elmlər seriyası. Bakı: ADPU, 2008, №5, s.227-235.
8. www.celt.az/aze/bolonya-sistemi-va-azərbaycan-təhsili

РАЗВИТИЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ АЗЕРБАЙДЖАНА

К.З.ГУРБАНОВА

РЕЗЮМЕ

Роль национальной культуры в каждом государстве в развитие науки и образования являются бесценными. В этом смысле образование является исключением. Образование является препаратом страны. Если вы хотите уничтожить народ достаточно разрушить его систему образования. После провозглашения независимости нашей страны, произошли серьезные изменения и в сфере образования. Одним из нововведений в области образования, которая была принята европейская система образования. В этом смысле Болонской системы образования в нашей стране, как мы упоминали выше, принятие прогрессивного события.

Ключевые слова: образование, наука, школа, динамично, развитие

DEVELOPMENT OF THE NATIONAL CULTURE OF AZERBAIJAN

K.Z.GURBANOVA

SUMMARY

The role of the national culture in the development of science and education is invaluable in every state. In this sense, education is exceptionally important. Education is the cure of the nation. If you want to destroy a people, destruction of the educational system will suffice. After the independence of our country, there have been major changes in education. In this sense, the adoption of the Bologna system of education in our country, as we mentioned above, must be marked as a progressive event.

Key words: education, science, schools, dynamic, growth